

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

**Strava obyvatel dolního Chodska o svátečních
příležitostech v současnosti a minulosti**

Monika Benediktová

Plzeň 2016

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra antropologie

Studijní program Antropologie

Studijní obor Sociální a kulturní antropologie

Bakalářská práce

**Strava obyvatel dolního Chodska o svátečních
příležitostech v současnosti a minulosti**

Monika Benediktová

Vedoucí práce:

PhDr. Tereza Šlehoferová, Ph.D.

Katedra antropologie

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2016

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval(a) samostatně a použil(a) jen uvedeníh pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2016

.....

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucí bakalářské práce PhDr. Tereze Šlehoferové, Ph.D. za odborné vedení a komentáře při psaní bakalářské práce.

Obsah:

1. ÚVOD	1
2. JÍDLO	3
3. ANTROPOLOGIE JÍDLA.....	5
4. JÍDLO V PRŮBĚHU ROKU	6
4.1 Půst.....	6
4.2 Slavnostní jídlo.....	7
5. VYMEZENÍ OBLASTI	8
6. SVÁTKY	9
6.1 Svátky na Chodsku	10
6.2 Církevní svátky	10
6.2.1 Církevní svátky v zimním období.....	11
6.2.2. Církevní svátky v jarním období	15
6.2.3 Církevní svátky v letním období.....	20
6.2.4 Církevní svátky v podzimním období.....	21
6.3 Světské svátky.....	22
6.4 Ostatní svátky.....	24
6.4.1 Narození – křtiny.....	25
6.4.2 Svatba.....	26
6.4.3 Úmrtí – pohřeb.....	27
6.5 Svátky po roce 1948.....	27

7. TERÉNNÍ VÝZKUM	29
7.1 Svátky dnes	31
8. DISKUSE.....	32
9. ZÁVĚR.....	33
10. LITERATURA.....	34
RESUMÉ	38
SUMMARY	38

1. ÚVOD

Přestože se oblast Chodska stala terčem zájmu mnoha vědců a je možné o dané oblasti nalézt velké množství publikací od beletrie přes různé turistické brožurky až po vědeckou literaturu, tomu, jak se lidé na Chodsku stravovali, je přímo věnováno jen velice malé množství literatury, například Iva Kumperová vydala v roce 1992 dílo *Chodská kuchařka* nebo v roce 2012 vydal Jaroslav Vašák kuchařku *Chodská kuchyně*. V předložené bakalářské práci si kladu za cíl podat přehled o tom, jak se lidé na dolním Chodsku stravovali a stravují, a to konkrétně při slavnostních příležitostech. Z tohoto cíle vyplývá i úkol zmapování svátků v dané lokalitě.

V práci se věnuji svátkům, které jsou úzce spojené s církevním kalendářem. Ty, jak píše Kurcová (2014), jsou nejdůležitější složkou duchovní a sociální lidové kultury a reagují na veškeré společenské, sociální, ekonomické i politické změny ve společnosti. Udržování a vývoj výročních zvyků ve 20. století ovlivnila první i druhá světová válka. Dále pak období let 1945 – 1989, které považovalo náboženské tradice za nežádoucí. Ty se tak zachovávaly jen v určitých sociálních skupinách nebo u nejstarší populace, a to většinou v místech, kde sídlila farnost. Takovými místy byly především obce dolního Chodska, které jsou i dnes silně religiozní (Kurcová 2014, s. 3 – 5). Právě období vlády totalitního režimu v našich zemích považuji za mezník, který přinesl změnu v myšlení obyvatelstva a přinesl kromě jiného i změnu v rámci svátků, které jsou v průběhu roku slaveny.

V práci si kladu za hlavní cíl odpovědět na otázku, jaké svátky byly v minulosti v dané oblasti dodržovány, přičemž se soustředím v první řadě na jídlo, které je se svátkem spojeno a samotnému průběhu svátečních dnů a jejich historii se věnuji jen minimálně. Tato otázka bude zodpovězena na základě sekundárních dat. Těmi jsou především publikace *Neobyčejné obyčeje Chodska* od Jitky Kurcové (2014), která zpracovává zvyky a obřady na Chodsku od 40. let 19. století do

současnosti. Dalším zdrojem zabývajícím se svátky je publikace Aleny Vondruškové *Český lidový a církevní rok* (2015). Dále díla věnující se stravování od Magdaleny Beranové *Jídlo a pití v pravěku a ve středověku* (2011), Marie Úlehlové-Tilschové *Česká strava lidová* (2011) a kniha *Z dějin české každodennosti* od Jiránka, Lenderové a Mackové (2009).

Doplňujícím úkolem je zjistit, jak se liší současné jídlo spojené se svátky od jídla spojeného se svátky v minulosti. Pro zodpovězení druhé otázky využívám primární zdroje, kterými jsou kroniky města Domažlice a rozhovory, které jsem provedla s obyvateli historických obcí dolního Chodska.

Svátky zde rozumím dny věnované oslavě něčeho nebo někoho, zasahující po několik generací do běžného života lidu.

Předpokládám, že díky snižování počtu obyvatelstva, které se samo označuje za věřící, došlo i k redukci svátků, které jsou povětšinou spojeny s církví. S tím souvisí i úbytek svátečního jídla.

Odklon od Římskokatolické církve, ke které se hlásí nejvíce občanů České republiky, začal již v meziválečném období. V roce 1921 se k Římskokatolické církvi hlásilo více než 8 milionů obyvatel. K výraznému poklesu došlo již v meziválečném období, kdy se k ní hlásilo přibližně o 1,4 milionu obyvatel méně. V roce 1991 se k Římskokatolické církvi hlásilo jen 4 milionu obyvatel. V roce 2011 klesl tento počet na zhruba milion obyvatel. Současně s trendem odklonu od Římskokatolické církve stoupal od roku 1950 počet obyvatel, kteří se označují jako „bez víry“. V roce 1950 dosahoval tento počet asi 0,5 milionu obyvatel, zatímco v roce 2001 to již bylo 6 milionů obyvatel. Od tohoto roku počet obyvatel „bez víry“ opět klesá. V roce 2011 dosahoval počet obyvatel „bez víry“ 3,5 milionů (Český statistický úřad 2014, s. 4).

Práce je rozdělena do několika částí. Nejprve se věnuji problematice jídla jako takového a antropologii jídla. Další kapitola nastiňuje, jak se lidé v průběhu roku stravovali. V dalších kapitolách se již

věnuji konkrétnímu regionu, tedy dolnímu Chodsku, a svátkům, které zde byly a jsou dodržovány. Tato část je časově rozdělena. Jako první podávám přehled o svátcích, které byly dodržovány v minulosti, následně nastiňuji, jakým způsobem mohl sváteční dny změnit totalitní režim v našich zemích a za poslední se snažím zjistit, jak lidé tráví sváteční dny dnes, převážně ve spojitosti s jídlem.

2. JÍDLO

Jídlem rozumím to, co jíme. Jídlo je hlavní starostí, zájmem, potěšením i tématem k hovoru. Jídlo uspokojuje nejen základní biologické, ale i sociální potřeby. Uspokojování těchto potřeb se liší v historickém i geografickém kontextu, vývojovém stupni lidské společnosti i v závislosti na příslušnosti k té které sociální, případně profesní vrstvě. Jídlo hraje svou roli v přechodových rituálech prostřednictvím tabu nebo hostiny. V jídle se projevují ekonomické, sociální i kulturní vlivy (Jiránek, Lenderová, Macková 2009, s. 117 – 118).

Objevují se různé metafory, kde je ústředním tématem jídlo ve vztahu k člověku, například „Jsi to, co jíš“. Ta říká, že kromě výživové hodnoty má jídlo i jiné hodnoty (sociální). Další metaforou je „Jíš to, co jsi“, která říká, že naši osobnost utváří kultura a tradice (Hirsch 2003, s. 32).

Jídlo je symbolickou součástí naší kultury (Fox, s. 2), je úzce spjato s náboženstvím (Jiránek, Lenderová, Macková 2009, s. 117). Jídlo je součástí náboženských i světských rituálů (Hirsch 2003, s. 16). Jídlo odpradáвна sloužilo jako oběť bohům. Jídlo bylo chápáno jako prostředek dorozumívání se s bohy. Některé druhy jídel se směli jíst jen při obřadních příležitostech, nebo naopak byly zakazovány. Mnohá náboženství některé druhy jídel tabuizují, například Židé nesmějí jíst vepřové maso, Hinduisté v Indii nejedí hovězí maso nebo pro Buddhisty je příznačné vegetariánství. Křesťanům bylo zapovězeno jíst maso v postní dny.

V průběhu roku se objevuje několik dní, které jsou vhodné jak ke svěcení různých předmětů, tak i jídla. Toto posvěcení zvyšuje jejich hodnotu (Hirsch 2003, s. 33). Například se posvěcené jídlo může stát lékem proti nemocem, má ochránit člověka od neštěstí nebo posílit jeho sociální vazby s tím, s kým si posvěcené jídlo rozdělí.

Jídlo bývá většinou kolektivní záležitostí. Je to příležitost, kdy se sejde celá rodina, nebo dokonce vesnice. Je to tedy příležitost ke sdílení, rozdělování a darování, pro vyjádření altruismu (Fox, s. 1).

Co a jakým způsobem jíme vyjadřuje naši příslušnost k určité skupině. Skrze jídlo se od ostatních odlišujeme a s jinými zase sbližujeme. Některé společnosti spojují jídlo s incestním tabu, které nám říká, s kým můžeme a s kým nemůžeme mít sex (Fox, s. 2).

Hirsch (2003) uvádí, že „v mnoha kulturách – a mnoha rodinách – se odmítnutí jídla považuje za jeden z největších společenských prohřešků. Je to gesto srovnatelné s odmítnutím osoby, která nám pokrm nabízí, bez ohledu na to, zda ho sama připravila, či nikoli. Může být chápáno též jako nedostatek úcty k příslušné kultuře“ (Hirsch 2003, s. 40).

Skrze to, co jíme, vyjadřujeme, kým jsme, jaké je naše místo ve společnosti. Jídlo odráží naši etnickou, náboženskou a třídní příslušnost (Fox, s. 2). Některé národy si přímo spojujeme s jídlem, například, když se řekne pizza, vybavíme si Italy, rýži spojujeme s Číňany nebo kořeněná jídla s Indý.

Jídlo se vyskytuje ve všech společnostech, což souvisí se základními s biologickými potřebami. Jídlo je prostředkem diference mezi kulturami. Hirsch (2003) uvádí příklad „plivnutí do polévky“, které je v západní kultuře projevem pomsty. Naproti tomu pro kmen Hua na Nové Guinei se prostřednictvím tohoto plivnutí předávají charakterové vlastnosti člověka, který pokrm připravoval, do jídla a to pak nabývá vyšší hodnoty (Hirsch 2003, s. 41).

Jídlo tvoří kontrast mezi přírodou a kulturou. Jedí sice všechna zvířata, ale jen člověk si své jídlo vaří. Skrze vaření se tedy odlišujeme od ostatní přírody (Fox, s. 2).

3. ANTROPOLOGIE JÍDLA

Počátky antropologie jídla založil v 19. století Garrick Mallery a William Robertson Smith (Mintz, Du Bois 2002, s. 99). Antropologie zkoumá stravování, stolování a kulinářství v historickém kontextu. Vnímá ji jako součást dějin každodennosti. Antropologii zajímá specifická funkce a symbolický význam tradiční stravy a nápojů v dané kultuře nebo společnosti (Jiránek, Lenderová, Macková 2009, s. 117). Antropologie jídla zkoumá široké sociální procesy jako je politicko-ekonomické a symbolické vytváření hodnot a sociální konstrukce paměti (Mintz, Du Bois 2002, s. 99). V poslední době se etnografové zaměřují na dopad velkých sociálních změn na stravovací vzorce. Takovými sociálními změnami jsou například sovětský kolaps, migrace, globalizace nebo války (Mintz, Du Bois 2002 s. 104).

K rozmachu antropologie jídla dochází až v poslední čtvrtině 20. století. Mintz a Du Bois (2002) předpokládají tři hlavní trendy, které ovlivnily nárůst počtu literatury o jídle. Jsou jimi globalizace, bohatství západní společnosti a její rostoucí kosmopolitalismus (Mintz, Du Bois 2002, s. 111).

Antropologie jídla může přispět k mnoha závažným problémům, se kterými se společnost vyrovnává. Může pomoci vyřešit hladomor v určitých oblastech, problémy se zdravím a výživou nebo udržitelnosti potravin. Pro tyto účely je ale vhodné, aby se vědci zaměřili na stravování i v jiných společnostech, než je západní společnost, na kterou se zaměřují dnes (Mintz, Du Bois 2002, s. 111).

4. JÍDLO V PRŮBĚHU ROKU

Úlehlová-Tilschová ve své knize (2011) předkládá staré české přísloví „Svět svátek a post' se v pátek“, ve kterém můžeme vidět dva základní rysy české společnosti. Těmito rysy je zbožnost a šetrnost českého lidu (Úlehlová-Tilschová 2011, s. 219).

Každodenní strava českého lidu byla velice jednotvárná. Tuto jednotvárnost přerušovaly různé posty, pak také hlavně výroční svátky, rodinné slavnosti a v menší míře i neděle. Nejvýznamnější změnou v oblasti každodenního stravování byly právě výroční svátky, které s sebou přinášely různé obřadní pokrmy, které se nám mohly dochovat dodnes (Úlehlová-Tilschová 2011, s. 219).

4.1 Půst

Půst je obdobím, kdy se lidé na daný čas zdržují od jídla, ale i dalších světských požitků (různé zábavy, sex). Rozeznáváme několik typů postů. Při některých se zdržují od všeho jídla, při jiných jsou určité potraviny povoleny.

Církev se pokoušela myšlenku odříkání a velké množství postů prosadit až od 12. století. Celkem se v té době měl půst držet 150 dní v roce. Tuto ideu vytvořili benediktini, kteří ji ale uplatňovali jen v rámci svého řádu. Od 13. století byl půst propagován i mezi prostým lidem. Ten se ale díky své přísnosti neujal a dodržovali ho jen lidé přímo spojení s církví, někdy z propagačních důvodů panovníci a šlechta. V polovině 16. století byly zásady postů zmírněné a půst směřoval především na náboženskou sféru (Vondrušková 2015, 107 – 108).

Nejdelším postem, který se dodržoval, byl půst v období mezi masopustem a Velikonocemi. Ten měl trvat 40 dní. Tento půst neplatil o nedělích. V ostatní dny se směli lidé najíst jen jednou denně na konci dne. V tomto půstu se nesměli jíst živočišné produkty, jako je maso, vejce, mléko nebo sýr (Beranová 2011, s. 349). Další dlouhý přísný půst

drželi věřící před Vánocemi v době adventu (Úlehlová-Tilschová 2011, s. 222). Vidíme, že nejdelsí půsty se drželi před velkými křesťanskými svátky. Po dlouhém postu tedy následovala doba, kdy se věřící mohli dosyta najíst.

Posty se drželi také o takzvaných Suchých dnech. Tyto dny byly v průběhu roku čtyři rozdělné tak, že na každé roční období vycházel jeden Suchý den. V tyto dny směli lidé jíst jen chleba (odtud název Suché dny), popřípadě ovoce (Úlehlová-Tilschová 2011, s. 222).

Půst se dělí na újmu, zdrženlivost a zdrženlivost s újmou. V době újmy se věřící směli jednou za den najíst. Něco málo směli sníst i ráno a večer. Zdrženlivost pak spočívala v tom, že se lidé na čas zřekli masitých pokrmů. Směli ale jíst vodní živočichy, jakými kromě ryb jsou i raci, ústřice nebo dokonce bobří (Beranová 2011, s. 349 – 350). Živočišné tuky se nezakazují. Zdrženlivost s újmou spojuje oba typy dohromady (Úlehlová-Tilschová 2011, s. 222 – 223).

4.2 Slavnostní jídlo

Doklady o tom, že jídlo nebylo jen prostředkem pro uspokojení základní biologické funkce, můžeme najít již v době kamenné. O tom, že jídlo v té době bylo společenskou událostí, svědčí různé nalezené zdobené nádoby (Beranová 2011, s. 279).

Hostiny se v průběhu doby měnily. Zpočátku šlo o to, aby na stole bylo co největší množství jídla a pití. Významné také bylo drahé nádobí. Později se jídla začala rafinovaně připravovat. Důležité bylo maso, jehož různé druhy se v průběhu času měnily. Na stole se mnohdy objevovala celá zvířata. Jídlo se různě zdobilo zlatem a malbou (Beranová 2011, s. 288 – 291). Vidíme, že starověku a středověku bylo záměrem hostitele své hosty ohromit bohatostí, co do výběru a množství jídla, ale i jeho zpracováním a servírováním. Původně jedli ženy a muži v oddělených prostorách, což se změnilo ve 12. století ve Francii, kdy ženy a muži začali stolovat spolu (Beranová 2011, s. 293).

Proti nestřídmosti zasahovali mravokárci. Těm se nestřídmost v jídle nelíbila ani při slavnostech, a tak nařizovali, kolik jídel se smí na hostině podávat. V 15. století začalo toto nařízení platit i na Plzeňsku. Nařízení se lišila podle vrstev, kdy sedlák směl podávat jen pět chodů, rytíři a měšťané pak o chod nebo dva chody více (Beranová 2011, s. 301).

Slavnostním jídlem byla drahá jídla. Zpočátku to byla prosná kaše. Proso začala na začátku novověku nahrazovat dražší rýže (Beranová 201, s. 38). Sladké kaše byly slavnostním jídlem ještě na počátku novověku. I u sladkých kaší se dbalo na vzhled, kdy podle přidaných ingrediencí získávala kaše pokaždé jinou barvu. pro reprezentativní účely se hodila například kaše čtyř barev (Beranová 2011, s. 67).

Slavnostním jídlem bylo také sladké pečivo a sýry. Při hostinách se popíjela medovina (Úlehlová-Tilschová 2011, s. 183). Důležitou úlohu hrál i med jako takový, který byl součástí pečiva nebo kaše (Úlehlová-Tilschová 2011, s. 188). K slavnostnímu stolu patřilo koření, jako je pepř, skořice, hřebíček a lentišek (Beranová 2011, s. 272).

5. VYMEZENÍ OBLASTI

Oblast Chodska se rozprostírá na českém území při hranicích s Bavorskem v okolí měst Domažlice a Horšovský Týn. Chodsko se vyznačuje především svým krojem a nářečím (tzv. Bulačinou). Díky tomu, že Chodové příliš nevstupovali do manželství s Němci, zachovali si výhradně českou národnost (Kupilík 2011, s. 2). Název Chodsko se začal používat na konci 19. století. Od 60. let 19. století je možné tuto oblast rozdělit na horní a dolní Chodsko (Kurcová 2014, s. 5).

Obce dolního Chodska se rozprostírají okolo města Domažlice. Mezi obce dolního Chodska řadíme Mrákov, Klíčov, Stráž, Tlumačov, Nevolice, Újezd, Draženov, Chrastavice, Petrovice, Chodskou Lhotu, Pocinovice, Pasečice, Bořice, Milavče, Oprechtice. Tyto obce byly převážně zemědělské a tedy i oproti hornímu Chodsku bohatší. Bohatství

oblasti se odráželo i v krojích, které byly pestřejší, a bohatší stravě. Ta obsahovala více moučných jídel a drahých surovin, jako je tvaroh, mandle nebo rozinky. Více se zde slavily církevní svátky (Kurcová 2014, s. 5).

Oblast Chodska se již v minulosti stala předmětem zájmu mnoha vědců, například Karla Jaromíra Erbena, Boženy Němcové, Jana Františka Hrušky, Čeňka Zírta, Jindřicha Šimona Baara, Jiřího Čadka Václava Kupilíka a mnoha dalších. Do podvědomí lidí se oblast dostala nejvíce prostřednictvím díla Aloise Jiráka *Psohlavci*, které líčí boj Chodů o svá práva.

6. SVÁTKY

Jak již bylo zmíněno v úvodu „výroční obyčeje představují nejdůležitější složku duchovní a sociální lidové kultury a reagují na veškeré společenské, sociální, ekonomické i politické změny ve společnosti“ (Kurcová 2014, s. 3).

Lidé v pohanské době vykonávali magické úkony, které měly za úkol ovlivnit přírodní zákony. Lidé věřili, že jim tyto úkony přinesou úspěch a zdar v rodině i v celém společenství. Většina těchto úkonů měla magickou, ochrannou a prosperitní funkci. Po přijetí křesťanství byl kult bohů rozšířen o nové světce a světice a religiózní představy, přičemž si lidé osvojili jen některé, které většinou nahrazovaly ty z dob pohanství. Křesťanství tedy nenahradilo pohanské božstvo, ale rozšířilo jej, čímž došlo k propojení pohanské a křesťanské tradice. Obyčeje se tradovaly z generace na generaci, přičemž každá generace si je mohla nějakým způsobem obměnit. Udržování zvyků se časem stalo výsadou dětí. Sice se udržovaly magické prvky, ale bez hlubšího pochopení samotnými aktéry. Původní magické úkony ztratily svoji původní funkci, kterou nahradila funkce zábavná a estetická. Došlo k diferenciaci udržování zvyků v různých oblastech. Dodržování zvyků ovlivňuje hospodářský a kulturní vývoj regionu. Dochází k zániku některých zvyků nebo vzájemnému přejímání v oblastech sousedících s německým etnikem (Kurcová 2014, s. 3).

6.1 Svátky na Chodsku

Stejně jako všude jinde v Čechách, každodenní chodská kuchyně byla chudá a jednotvárná. Tato jednotvárnost byla přerušována hlavně o svátcích. Při hostině se podávaly různé druhy masa (hovězí, vepřové, telecí), omáček (bílá, černá, švestková, z „prižlíku“), kynuté knedlíky, kaše z prosa sypaná mákem (Pospěchová 2013, s. 232 – 233).

V následujících podkapitolách se snažím podat přehled o svátcích, které byly v minulosti v oblasti Dolního Chodska slaveny, přičemž zde zdůrazňuji jídlo jako takové a samotnému detailnímu průběhu svátečních dní se nevěnuji.

6.2 Církevní svátky

Všechny církevní svátky se odehrávají v průběhu takzvaného liturgického roku. Římskokatolický rok začíná adventem. Některé svátky připadají na konkrétní dny v kalendáři, jiné jsou pohyblivé a jsou závislé na datu velikonoční neděle (Malina a kol. 2009, s. 3434). Církev nařizovala, které svátky se mají kdy a jakým způsobem slavit, ale lidé se řídili i vlastním uvážením a z předepsaných zásad plnili jen část. Množství liturgických předpisů si lidé přetvářeli po svém. Liturgický rok je tedy ideálem, který nařizovala církev, ale který fakticky neexistuje, neboť lidé si církevní předpisy pozměňovali podle svého mínění. Takový rok je pak rokem lidovým (Vondrušková 2015, s. 10).

Církev rozlišuje dva druhy svátků. První druh svátků je spojený s narozením a životem Ježíše Krista, tzv. temporál. Jsou jimi advent, Vánoce, Velikonoce a postní doba před Velikonocemi. Druhý druh zahrnuje svátky světců. Ty se mohou každý rok měnit a každá země může určit, které svátky jsou pro ni důležitější a které méně důležité. Tyto svátky mají také odlišnou hodnotu. Rozlišuje se slavnost, svátek a památka (závazná či nezávazná). Dnes mají jednotlivé biskupské konference právo vytvářet i národní verze kalendáře, které doplňují oficiální liturgický kalendář o uznávané místní světce a světice. U nás je

to například svátek sv. Anežky, sv. Vojtěcha, sv. Zdislavy, nebo Cyrila a Metoděje (Vondrušková 2015, s. 18).

6.2.1 Církevní svátky v zimním období

Protože liturgický rok začíná adventem, jako první se zde budu věnovat církevním svátkům v zimním období.

Advent je doba předcházející Vánocům. Advent musí zahrnovat čtyři neděle před Štědrým dnem. Samotný advent trvá až do Štědrého dne do setmění. Adventní doba je chápána jako příprava na narození Ježíše Krista. Křesťané v tomto období měli co nejvíce navštěvovat bohoslužby. V tuto dobu nařizovala církev věřícím přísný půst, kdy se měli zcela zřeknout masa. Zakázány byly i různé světské zábavy a svatby. Podle Vondruškové (2015), ale lidé tyto církevní zákazy ale často porušovali, protože v zimním období bylo méně práce na poli, a tak se lidé chtěli trochu pobavit a užít si volna. Tak tomu bylo až do období rekatolizace, kdy se lidé začali více soustředit na adventní rozjímání a účastnili se mší (Vondrušková 2015, s. 20 – 21). Významné byly v tomto období obchůzky maskovaných postav, které měly za úkol obdarovat hodné, potrestat ty ostatní a přijmout sliby do budoucna. Maskované postavy byly symbolem očisty. Advent je dobou obdarovávání a koled. Důležitou roli hrála obřadní jídla a pečivo, zeleň, voda a oheň (Kurcová 2014, s. 7).

Adventu předcházela cecilská a kateřinská zábava. Cecilská zábava připadá na 22. listopad na den sv. Cecilie, která je patronkou hudebníků a zpěváků. Kateřinská zábava pak na 25. listopad. Tyto zábavy jsou posledními zábavami roku (Kurcová 2014, s. 7 – 9).

V době adventu se lidé uchýlovali k věštění budoucnosti. K nejvýznamnějším věšteckým dnům patřil sv. Ondřej (30. listopad). Podle dávné církevní tradice byl právě svátek sv. Ondřeje začátkem nového liturgického roku a v takových dnech chtěli lidé vědět, co je čeká a nemine (Vondrušková 2015, s. 23).

Věštilo se i na sv. Barboru (4. prosinec). Se sv. Barborou je spojena postava, která obcházela stavení. Na Chodsku to byli chlapci oblečení do hrachoviny a s pomoučeným obličejem. Tato postava držela v jedné ruce metlu a v druhé košík ovoce (jablka, hrušky, švestky) nebo cukroví. Barborky obdarovávaly děti i dívky na přástkách a připomínaly jim, aby se modlily (Kurcová 2014, s. 9 – 10).

Další obchůzkovou postavou je sv. Mikuláš (6. prosinec). Svatý Mikuláš býval v minulosti nejdůležitějším dnem pro obdarování. Mikuláš chodil v předvečer svého svátku nebo přímo na něj. Doprovázeli jej čerti s andělem, žid, koza a někdy i další masky. V 19. století se tento průvod zúžil jen na tři postavy – Mikuláš, anděl a čert. Mikuláš obdaroval hodné děti cukrovím, ovocem nebo ořechy, ty zlobivé pak dostávaly uhlí a brambory. Matky v tento den pekly svým dětem pečivo, které mělo tvar mikuláše a čerta. Vůbec nejdůležitějším mikulášským a vánočním pečivem byl perník (Kurcová 2014, 10 – 12).

V posledním týdnu před vánočními svátky chodili po chodských vsích Adamáci. Tyto postavy byli chlapci převlečení za Adama, Evu, Boha, Otce, anděla a ďábla. Ti přišli do stavení a zahráli divadlo o vyhnání Evy a Adama z Ráje. Další obchůzkou postavou je Lucka, která chodila na svátek sv. Lucie (Kurcová 2014, s. 13 – 14).

V Domažlicích se objevovaly ještě dvě obchůzkové postavy. Byla jimi Klempera, která chodila 19. prosince, a Tomáš, který město obcházel 21. prosince. Tomáš nosil v košíčku dva typy pečiva – „čepeníčky“, což byly preclíky z bílé mouky, a hnětanky (z tmavé mouky). tímto pečivem obdarovával Tomáš děti (Kurcová 2014, s. 5).

Do 17. století byl vánoční čas věnován zábavám a obžerství. Přítrž tomu byla učiněna až po 2. polovině 17. století, kdy se Vánoce začaly slavit v souladu s protireformačním pojetím barokní zbožnosti, která kladla důraz na rodinné hodnoty a současně na podstatně větší uplatnění církevních norem (Vondrušková 2015, s. 40).

Po adventu přichází Štědrý den. Na tento den připadal přísný půst. Pokud ale Štědrý den vyšel na neděli, půst se přesunul na sobotu, protože v neděli jej církevní zákony zakazovaly. Půst trval až do doby, než se na nebi objevila první hvězda. Půst spočíval v tom, že buď lidé nejedli vůbec, nebo jen prosté postní jídlo. Lidé se mohli jen nasnídat, a to většinou topinku s medem a česnekem, popřípadě staří, nemocní a děti si mohli k obědu dopřát polévku, nejčastěji hrachovou. Za to večeře byla bohatá. Štědrovečerní večeře se měla skládat alespoň z devíti chodů a jídla mělo být více, než lidé byli schopni sníst, což mělo přinést bohatou úrodu v příštím roce. Masité pokrmy se většinou nepodávaly. Na stole se měly objevit všechny plodiny, které byly v tom roce v daném hospodářství vypěstovány. Na štědrovečerní tabuli se vyskytovala polévka (hrachová, houbová, čočková nebo rybí), dále nesměl chybět černý kuba z hub a krupek s česnekem, často zapékaný v troubě. Chybět nesměla ani calta, což byla vánočka z kvalitní bílé mouky. Nepostradatelné bylo i ovoce. Z jader rozkrojených jablek se věštila budoucnost. Ovoce mohlo být čerstvé i sušené. Často se zpracovávalo do omáčky, takzvané muziky (omáčka z rozvařených sušených švestek, jablek a hrušek, ochucená kořením, slazená medem a zahuštěná perníkem). Tato omáčka se podávala s vánočkou nebo později s kaprem načerno. Na stole se objevoval i hrách nebo čočka jako symbol bohatství, houbová omáčka s vdolky, jáhlová nebo krupičná kaše. Krajovým jídlem zde byly nakrajovánky (pečivo z předem upečeného kynutého těsta polité vřelým mlékem a posypané mlékem a perníkem). Jako ve všední dny nesměl na stole chybět ani chléb. Kapr se na štědrovečerní stůl dostal až ve 20. letech 20. století. Přestože dnes je kapr oblíbeným štědrovečerním jídlem, dříve tomu tak nebylo, protože byl typickým postním jídlem. Ke změně došlo až v průběhu světových válek, kdy bylo masa nedostatek, a tak se stal vítaným zpestřením jídelníčku. Ke stolu byl pozván každý, kdo pobýval v domě. U stolu měl být sudý počet lidí, neboť lichý znamenal smrt jednoho z nich (Kurcová 2014, s. 16 – 21). Dnes neodmyslitelně patří k Vánocům i vánoční cukroví. To se v měšťáckých rodinách začalo

péct až s rozvojem domácího cukrovarnictví, na venkově se začalo péct až po první světové válce (Vondrušková 2015, s. 48).

Dříve patřilo k Vánocům i takzvané „Štědrovečerní pití piva“. Tento zvyk pocházel ještě z pohanských dob ze severní Evropy. Pilo se na „nový rok“, tedy na zdar úrody, chovu dobytka a lovu ryb, a zároveň „na mír“, tedy dobré vztahy mezi lidmi. Tyto hody se u nás dodržovaly ještě na počátku 18. století (Beranová 2011, s. 302 – 303).

Na boží hod vánoční (25. prosinec) se nesmělo nic dělat, aby nebyl znesvěcen den narození Ježíše Krista. Dodržoval se půst, kdy se nejedlo maso. Jedla se jen smetanová omáčka s knedlíky. V tento den dostávala děvčata od hospodyně hnětanku, což byl velký koláč, s množstvím másla, smetany a skořice, rozinek a mandlí. Hnětanku dávaly dívky chlapcům (Kurcová 2014, s. 22).

I další dny patřily koledě, a to až do Tří králů, na Chodsku ještě osm dní po jejich svátku. Dříve koledovali učitelé, kostelníci a obecní chudí. Později na konci 19. století už jen děti. Obcházeli obec stavení po stavení a dostávaly výslužku. Od kmotrů pak dostávaly děti pletený věneček z těsta, který se nazýval koláč, měl uprostřed jablko, do kterého byl vetnutý peníz (Kurcová 2014, s. 23).

Na sv. Jana Evangelistu se v kostelech světilo víno. To po posvěcení získávalo magickou moc (Kurcová 2014, s. 24).

Na den Mláďátek (28. prosinec) dostávaly koledující děti od hospodyně pečivo ve velikosti vdolku s dírou uprostřed (Kurcová 2014, s. 24). V tento den již vánoční hody skončily (Úlehlová-Tilschová 2011, s. 245).

Silvestr se začal slavit až v 70. letech 19. století. Silvestrovská noc byla příležitostí k zábavám spojených s jídlem a pitím. O půlnoci bylo zvykem jíst čočku, která měla přinést bohatství, kroupovou polévku, která měla zajistit zdraví, pro štěstí se jedl horký odvar s křenem a jablky. Tyto zvyky pochází právě až ze 70. let 19. století. Na stole nesmělo být nic, co

mělo peří, křídla nebo rychlé nohy, jinak by štěstí uletělo nebo uteklo a majetek by se v novém roce rozletěl. Zvyk připíjet si o půlnoci skleničkou sektu se objevil na konci 19. století (Kurcová 2014, s. 25). Můžeme si domýšlet, že tyto oslavy měly svůj prapůvod v již zmiňovaném obřadu „pití piva“, který se odehrával o Štědrém dnu již v pohanské době. I zde šlo o přivítání nového roku.

Pátého ledna se v kostelech světila voda, sůl, křída, koření a předměty ze zlata (Kurcová 2014, s. 27).

Na Tři krále (6. leden) a ještě osm dní po nich chodila po Chodsku obchůzka tří králů, z nichž jeden byl jen jako loutka. Většinou chodili žebráci z města, jimž byla odměnou za zazpívanou koledu vydatnější almužna – chléb, vejce a brambory. Dnes je tříkrálová koleda pod patronací farností (Kurcová 2014 28 – 29).

Hromnice připadají na 2. únor. V tento den se v kostelech svěťí svíce (Kurcová 2014, s. 29).

Na svátek sv. Blažeje (3. únor) chodily koledovat děti, které tak chválil školu a ostatní děti do školy lákaly. Při této koledě dostávaly koledu pro učitele. Z potravin se uvařil společný oběd a nakonec se poveselily. Blažejská obchůzka se později přenesla do masopustního průvodu (Kurcová 2014, s. 29 – 30).

Na Chodsku 6. února chodili „doroťáci“ k oslavě svátku sv. Doroty (Kurcová 2014, s. 30)

Zima končila v den sv. Matěje (24. únor). Tento den byl také znám jako věštící den, kdy se předpovídal sňatek, počasí i smrt (Kurcová 2014, s. 40).

6.2.2 Církevní svátky v jarním období

V jarních svátcích se objevují motivy plodnosti a růstu, hospodářského zdaru a osobního štěstí. Lidé si snažili magickými rituály

zajistit budoucnost (například vysoké skoky – jak vysoko skočíš, tak vysoký budeš mít obilí). Na jaře se lid začíná věnovat zemědělským pracím. Z počáteční den nového roku býval považován 25. březen. I k tomuto datu se přiřazovaly různé magické úkony, které měly zajistit příznivé počasí, prosperitu v hospodářství a plodnost dobytka (Kurcová 2014, s. 41).

Na sv. Řehoře (12. březen) stejně jako na sv. Blažejě chodili žáci s učitelem koledovat a nabírat nové děti do škol. Jako odměnu získávali vejce, čočku, hrách, chléb, mouku. Tyto suroviny patřily učiteli jako přilepšení k jeho platu. Po koledě učitel žáky těmito surovinami pohostil (Kurcová 2014, s. 41). Tato obchůzka ztratila po zavedení povinné školní docházky smysl. Z řehořských oslav se staly klasické obchůzkové zábavy a koleda (Vondrušková 2015, s. 74).

Největšími svátky křesťanského světa jsou Velikonoce. Český název je odvozen od Velké noci, jak se nazývá noc z Bílé soboty na neděli, kdy Ježíš vstal z mrtvých). Podle křesťanů jsou velikonoční dny významné z toho důvodu, že byl vykoupen svět (Vondrušková 2015, s. 113). Velikonoce se slaví první neděli po prvním jarním úplňku. Velikonocům předcházela doba čtyřicetidenního přísného půstu, jehož smyslem byla duchovní očista. Lidé se měli zřeknout všech zábav, vyžadovala se zdrženlivost v jídle i v sexuálním životě. Vondrušková (2015) předpokládá, že většina lidí se zábavy v této době nezřekla a nedodržovala mnohá církevní omezení (Vondrušková 2015, s. 103). Čtyřicetidenní půst započala Popeleční středa, která následovala hned po masopustním úterý. Ve velikonočních svátcích, které jsou hlavně křesťanskými svátky, můžeme nalézt i prvky z předkřesťanských dob, které jsou spojeny s odchodem zimy a příchodem jara. Jsou s nimi spojeny různé pověrečné praktiky k zabezpečení bohaté úrody (Kurcová 2014, s. 41 – 42).

Zvláštnímu významu se těšilo šest postních nedělí. První neděle se nazývala Pučálka, stejně jako pokrm z napučeného a upraženého

hrachu, který se v tento den jedl (Kurcová 2014, s. 42). Později se podle Beranové hrách smažil na másle, solil, cukroval, pepřil, někdy dokonce přidávali rozinky (Beranová 2011, s. 309). Pro tuto neděli se objevuje i název Liščí neděle. To z toho důvodu, že matky napekly preclíky, které byly typickým postním jídlem. Preclíky pak navlékaly na větvičky a zavěsily je v noci na stromy. Ráno řekly dětem, že je tu pro ně nechala liška. Liška v lidové tradici symbolizovala prosperitu (Kurcová 2014, s. 42).

Druhá postní neděle se jmenovala opět podle stejnojmenného pokrmu – Pražná. Pražmo bylo jídlo z nedozrálých obilných zrn, které se semlelo a uvařilo jako kaše. Pražmo na Chodsku nahradila pražená polévka, nazývaná praženka (Kurcová 2014, s. 42).

Třetí neděle byla nedělí Kýchavou, kdy lidé podle kýchnutí předpovídali, jak dlouho budou ještě živi (Kurcová 2014, s. 42).

Na čtvrtou neděli, které se říkalo Družebná, bylo mládeži povoleno se sejít a pobavit se i přes trvání přísného půstu. Děvčata přinesla chlapcům pálenec (hrách namočený ve vodě a pražený na omastku na pekáči nebo v troubě). Tento pálenec se sypal chlapcům pepřem, dívky si ho posypávaly cukrem. Dále se pohostili rohlíky, kořalkou a chlapci donesli pivo (Kurcová 2014, s. 42 – 43). Pálenec se peče i v každé domácnosti a hospodě.

Na pátou neděli – Smrtnou, vynášela děvčata z obcí Mořenu, Smrt, Zimu. Byla to slaměná figurína, symbolizující odchod zimy, neplodnost, vyjadřovala strach ze smrti a nepřátelských tajemných sil proti lidem. Tato panna byla zdobená starými věcmi – prázdnými hlemýždími ulitami, hadry, prázdnými skořápky vajec, vymlácenými klasy obilí. Tuto figurínu odnesla děvčata za ves, kde ji hodily do vody, a tak se s ní rozloučily. K tomuto zvyku se družil zvyk přinášení Líta, které symbolizovalo nastávající období, kdy se příroda začíná znovu probouzet k životu. Vondrušková (2015) uvádí, že zvyk přinášení Líta je mladší než zvyk vynášení Mořeny. Líto byl oholený stromek ozdobený, na rozdíl od

Mořeny, veselými barevnými stužkami, papírem, látkami i vajíčky (ty mohly být i bílé), řetězy ze slámy, ptáčky. Později se na stromku objevily i obrázky svatých (Kurcová 2014, s. 43 – 44).

Poslední neděli před Velikonocemi – Květná, se v kostelech světily kočičky, kterým byla přiřazována nadpřirozená moc. Chlapci, nebo kde neměli děti obecní pasák, roznášeli kočičky po vesnici a za to dostávali drobné peníze, jablka nebo už i vejce. Navíc se v kostelech zahalovaly kříže a konala se procesí (Kurcová 2014, s. 45 – 46).

Po Květné neděli začíná Pašijový týden, který končí Vzkříšením. Vzkříšení připadá na další neděli. Hlavními dny Pašijového týdne jsou Zelený čtvrtek, Velký pátek a Bílá sobota (Kurcová 2014, s. 46).

Na Zelený čtvrtek si lid připomíná poslední večeři Krista, jeho odchod na Olivovou horu, Jidášovu zradu, zatčení v Getsemanské zahradě a odsouzení k smrti. K snídani se na Chodsku většinou podával jidášek – pečivo, které bylo ve tvaru „S“ nebo mohlo být pomocí několika pramenů spleteno do podoby provazu, na kterém se Jidáš oběsil. Jidášek se snídal s medem, který měl ochránit od hadího uštknutí a prašivíně. Na Zelený čtvrtek se muselo sníst něco zeleného, nejčastěji to byly byliny nebo kopřivy (Kurcová 2014, s. 46 – 47). Lidé často poobědvali sladkou kaši s medem (Vondrušková 2015, s. 115).

Dnem největšího smutku je pro věřící Velký pátek, neboť v tento den byl Ježíš Kristus ukřižován. Tento den je známý jako den ticha. Lidé nejenže nemluvili nahlas, ale nevydávali ani hlasité zvuky, nesmělo se pracovat. S tímto dnem je spojena i řada pověr a magických úkonů (Vondrušková 2015, s. 117). Na Velký pátek se držel nejpřísnější půst. Na Chodsku se nejčastěji jedla ryba. V kostech ryb věřící viděli svaté předměty (kosti hlavy štiky připomínaly věřícím kříž, kopí a hřeby), nebo svatí (Kurcová 2014, s. 47 – 48).

Půst skončil na Bílou sobotu. Bílá sobota je také považována za den ticha. Před ranní mší se pomocí tření rozněcoval oheň, který

kostelník posvětil. Z tohoto ohně si každý věřící uloupil kousek oharku a snědl ho. Mělo mu to zajistit zdraví (Kurcová 2014, s. 48).

Ani jeden z těchto tří dnů (od Zeleného čtvrtku do Bílé soboty) nezvonily zvony. Zvony nahrazovali chlapci, kteří po vsích chodili a „drkali“ – chodili po vsi s dřevěnými řehtačkami (hračka, která vydává zvuk pomocí pevně ukotveného prkýnka a otočného ozubeného kolečka). Tento zvyk byl rozšířen už ve středověku (Vondrušková 2015, s. 114). Při posledním drkání na Bílou sobotu vybírali chlapci koledu. Dostávali vejce, hrách, mazance a peníze. Už po první světové válce se začaly objevovat stížnosti, že obchůzka chlapců spíše připomíná žebrání, než udržování starých zvyků. Nicméně zvyk se dodnes udržel, někde byl obnoven. Postupem času se ho začaly zúčastňovat i dívky (Kurcová 2014, s. 49 – 50).

Den Vzkříšení, tedy neděle po Bílé sobotě, byl dnem, kdy Ježíš Kristus vstal ze svého hrobu a zvítězil tak nad smrtí. V tento den se nesnídalo. Věřící si nosili na ranní mši různé potraviny, které kněz posvětil. Tyto potraviny pak měly magickou moc. Každý měl něco z nich sníst vestoje k obědu. To mělo ochránit člověka od zabloudění – když někdo zabloudil, vzpomněl si, s kým jedl o Božím hodu velikonočním posvěcené jídlo, díky čemuž našel správnou cestu domů (Kurcová 2014, s. 50 – 51). Muži se v tento den mají postit. Když se vracejí z kostela, hospodyně jim nabídne na Zelený čtvrtek posvěcené vejce, které musí sníst než vejdou do domu, aby se při práci „nenamohli“.

K Velikonocům kromě vajíček patří také beránek a mazanec. Beránek se z kynutého těsta pekl na Zelený čtvrtek už v 16. století. Na Boží hod se pekl skutečný beránek (Beranová 2011, s. 309 – 310). Vejce se jako znak Velikonoc objevují již ve 14. století. Jsou symbolem života, plodnosti a růstu. Důležitější než obdarování bylo požití vejce. Vejce se dříve zdobila jen vařená. Ve 2. polovině 19. století začal původní význam kraslic mizet z lidového povědomí a začala se zdobit i vyfouknutá vajíčka. Vajíčka se přidávají do typických jídel Velikonoc – nádivky, mazanců i

beránků. Jinak se jimi v průběhu roku šetřilo a na stůl přicházela jen výjimečně. Podle lidového zvykosloví se vejce snesená o Velikonocích dělí v hospodářství na ty, které byly sneseny na Zelený čtvrtek, a které patří hospodáři, snesená vejce na Velký pátek dostává hospodyně a ty z Bílé soboty zase děti (Kurcová 2014, s. 51 – 53).

Přestože se vejce velice cenila a jedla se jen ojedinele, na Velikonoce se objevuje několik dětských her s vejci, například vyhazování vajec, „poukání“ (vejci se o sebe tlouklo a majitel, jehož vejce prasklo prohrál), nebo hádali, jestli je žloutek vařeného vejce žlutý – „jalovička“, nebo tmavý – „mourek“ (Kurcová 2014, 51).

Na vejcích si lidé pochutnávali ještě poslední neděli, která patřila k Velikonocům, takzvané Bílé neděli, což je první neděle po Velikonocích. V tento den jídali lidé „klechtny“ – většinou už jen nenabarvená vejce, vařená den předem ve vodě se solí a kmínem. Po uvaření se jim naklepaly skořápky a v hrnci se nechaly uležet alespoň do druhého dne (Kurcová 2014, s. 53).

Na sv. Jiří (24. duben) nebo na sv. Vojtěcha (23. duben) začaly pro naše předky polní práce. Aby byla bohatá úroda, měla hospodyně přichystat kaši z vajec.

6.2.3 Církevní svátky v letním období

Letnice jsou pohyblivým svátkem a slaví se padesát dnů po Velikonocích. Věřící si připomínají událost, kdy Duch svatý sestoupil na apoštoly a dal jim sílu dále šířit Kristovo poselství.

Letní slunovrat je spojen se sv. Janem (24. červen). Je to jediný svátek roku, kdy se slaví narození světce (Kurcová 2014, s. 62). Do 18. století se v tento den jídávala pražma (Beranová 2011, s. 80). I letnice byly kdysi spojeny s půstem, a tak je pravděpodobné, že tento den se dříve konala velká hostina (Úlehlová-Tilschová 2011, s. 248).

Letní období patřilo hlavně poutím a procesím ke svatým místům, kde došlo k nějakému zázraku nebo zjevení. Pout' se v obci slaví podle toho, kterému svatému je zasvěcen obecní kostel nebo kaple. Během 19. století dostala pout' zábavní formu. Po svaté mši se lidé veselí. Pout' je dnes také spojována s trhy, kočovnými herci a pouťovými atrakcemi. Na trzích se objevuje turecký med, cukrované mandle, perníky s různými nápisy a zdobením. Ve slavnostní den připravila hospodyně bohatý oběd, na který byli pozváni všichni příbuzní a známí ze širokého okolí. Typickými jídly, které se k obědu podávaly, je masový vývar, husa a vepřový bůček s „máchedlem“ – vypečenou šťávou z masa s omastkem, zelí a knedlíky (bramborovými nebo kynutými). O poutích se pekly slavné chodské koláče, které jsou i dnes chloubou chodských hospodyň. Koláče se nepekly jen k příležitosti pouti, ale také o svatbách, křtinách, posvícení nebo pohřbech (Kurcová 2014, s. 64 – 66). Koláče jsou tenkou plackou z těsta o průměru dvacetipět až třiceti centimetrů, zdobené tvarohem, mákem a povidly. Na dolním Chodsku se tyto placky těsta nejdříve pomazaly tvarohem a následně dozdobovaly mákem a povidly. Ornamenty, které se na nich objevují, se liší od chalupy k chalupě (Pospěchová 2013, s. 230).

6.2.4 Církevní svátky v podzimním období

Na podzim končily těžké zemědělské práce na poli a lid se chystal na zimu. Posvícení bylo příležitostí k oslavě úspěšné sklizně. V den posvícení se hodně jedlo, pilo a veselilo. Pozváni byli i známí. Ty hostitelé uctily hojností piva i jídla. Jedlo se zelí, husa, pečené prase, hrách, kroupy se švestkami, odvářka (polévka s peckami), sýr, klobásy s octem a cibulí, jelíta, jitrnice (Beranová 2011, s. 310), hovězí polévka s nudlemi, hovězí maso s křenovou omáčkou ve sladké smetaně, knedlíky. Na stole musela být všeho hojnost. Roku 1787 nařídil Josef II. jednotné císařské posvícení, které se mělo konat třetí neděli v říjnu ke svatému Havlu. Císařské posvícení (jak mu lid říkal) mělo zamezit zahálce lidu, který z pitek nevycházel. Někde se slavily posvícení obě (Kurcová 2014, s. 69).

Druhý listopad patří památce všech zemřelých, kterému se lidově říká Dušičky. V ten den se rozdával chudým lidem chleba nebo „dušičky“ – pečivo v podobě kosti nebo kostí přes sebe položených (Kurcová 2014, s. 71). Tímto pečivem se měly vykupovat duše zemřelých (Úlehlová-Tilschová 2011, s. 249).

Dnem hodování byl sv. Martin (11. listopad), který se neobešel bez dobře vykrmené husy. Podle Vondruškové (2015) tento zvyk vychází z faktu, že na podzim se sháněl dobytek z pastev do stavení, a tak bylo třeba redukovat jeho počet, a tak byl začátek listopadu vhodnou dobou ke konzumaci vykrmených hus (Vondrušková 2015, s. 181). Charakteristické jsou také martinské rohlíky, plněné mákem nebo povidly, které mají tvar podkovy, a čtyřrohé koláče – „roháče“. Tyto koláče byly bohatě zdobené sladkostmi a posypané perníkem, později cukrem (Kurcová 2014, s. 71). Roháče pekly hospodyně pro čeládku, protože ta v tento den měnila službu (Úlehlová-Tilschová 2011, s. 251).

6.3 Světские svátky

Světskými svátky rozumím svátky bez církevních vlivů. Těchto svátků je méně, neboť církve se vždy snažila včleňovat lidové obyčeje do rámce duchovního života farnosti, aby předkřesťanské tradice překryly a vytlačily (Vondrušková 2015, s. 110, s. 156).

O Novém roce se říká „jak na Nový rok, tak po celý rok“. I dříve se věřilo, že od toho, co budou lidé dělat 1. ledna, se bude odvíjet celý následující rok. Ráno se lidé po časném probuzení oblékli do pěkných šatů a dle svých možností i dobře nasnídali. I tento den připadal koledě. Koledovat chodily děti i obecní zaměstnanci – listonoš, kominík, ponocný, strážník, hrobař, kostelník a svíčková bába. Děti pak chodily s fanfrnochem ve skupinkách obvykle potřeb (Kurcová 2014, s. 26).

Nejvelkolepějším světským svátkem je masopust, který připadá na dobu od Tří králů po Popeleční středu. Masopust odstartovaly prahůtky (svatební průvod, ve kterém jsou jen dívky, vybírají peníze a jídlo, za ně

pak vystrojí v neděli večer „selskou zábavu“). Prahůtky se velmi často konaly ve svátek Tří králů. doba masopustu byla už ve středověku uvolněnou dobou, kdy byli lidé přesvědčeni, že smí porušovat církevní nařízení o chování správného křesťana. Postava Masopusta se stala symbolem ožralství, neboť masopust byl také svátkem jídla a pití (Vondrušková 2015, s. 76 – 77). Masopust je nejveselejší částí roku, ve které se udávají zábavy všeho druhu, svatby a zabijačky. Zabijačka se většinou konala na Tučný čtvrtek v posledním týdnu masopustu. V tento čas musela být na stole všeho hojnost. Typickým chodským jídlem ze zabijačky byl plněný žaludek a slepé střevo – „budík“. O masopustu se na stole objevovaly koblihy, šišky a boží milosti – smažené pečivo z odpadového těsta v podobě čtverečků, obdélníčků a pásků. Peklo se i další pečivo, jako jsou koláče, buchty, vdolky, věnce a rohlíky. Nejdůležitějšími masopustními dny byly poslední tři dny před Popeleční středou, kterou masopust končil a po níž následoval velikonoční půst. Těmto dnům se říkalo bláznivé dny nebo voračky. V tyto tři dny se lid nejvíce bavil a hodoval. Začínalo se tančit již v neděli po poledni a tancovačka trvala až do rána. V dalších dnech se konal masopustní průvod. Na konci masopustu se pochovával masopustník, jako symbol toho, že veškeré zábavy již končí. Druhá polovina 20. století znamenala přítrž masopustu. Masopustní průvody se konaly již jen ojediněle v některých obcích. Tato zábava byla obnovena po roce 1989. Dnes se masopustní průvody konají většinou v sobotu, někdy i po Popeleční středě (Kurcová 2014, s. 34 – 39), čímž se vytrácí původní návaznost na velikonoční půst (Vondrušková 2015, s. 81).

Do světských zvyků můžeme zařadit i Velikonoční pondělí, které mají mnozí z nás spojeno s křesťanskými Velikonocemi, ale ty pro věřící končí na den Vzkříšení, tedy už v neděli. K Velikonočnímu pondělí se neváží žádné církevní oslavy (Vondrušková 2015, s. 122). Na Velikonoční pondělí chodili dopoledne chlapani za děvčaty s pomlázkou. Vyšlehání pomlázkou mělo zajistit dívce omlazení, zdraví, krásu a sílu. Za

odměnu dostali chlapci od děvčat vajíčka. Tento zvyk se na Chodsku více rozšířil až po roce 1945 (Kurcová 2014, s. 51).

Dalším zvykem bez církevních vlivů je stavění májí. Máj se stavívala každému děvčeti, ale od roku 1945 se stavěla již jen jedna máj obecní. Bylo zvykem, že na 1. května, nebo první květnou neděli se konala májová taneční zábava (Kurcová 2014, s. 54 – 55).

V létě se slavil konec žní – obžínky, kterým se také říkalo malé posvícení. Stejně jako na posvícení musela i na obžínkách být hojnost jídla. Pekly se koláče, vdolky, buchty velké jako cihla – „mochury“, smažily „listy“ z vaječného těsta zadělávané sladkou smetanou a smažené na másle. Podávala se smetanová omáčka s kynutými knedlíky, kterým se na Chodsku říkalo „vařené buchty“, a omáčka z hrušek. Na stole mělo být vše ze sklizených surovin. Obvykle se nevyskytovalo maso. Přikupovalo se jen pivo. Jedlo se večer po ukončení žní. Ke stolu hospodář pozval i všechnu čeládku. Jedlo se, pilo se a tancovalo až do pozdních večerních hodin. Po roce 1948 se slavnosti k ukončení žní staly kolektivní záležitostmi, které připravovala jednotná zemědělská družstva (Kurcová 2014, s. 66 – 57).

Po svatém Martinu začala pro naše předky zima. Ustaly všechny práce na poli a lidé se začali scházet ve staveních, kde se věnovali různým ručním pracím. Těmto setkáním se říkalo hyjty nebo přástky. Po ukončení prací se konaly doderky. Hospodyně připravila slavnostnější pohoštění. Podávaly se smažené šišky, koblíhy, buchty, vánočka a ohřátá uzenina. Nechyběla káva, jemný likér ani kořalka (Kurcová 2014, s. 72 – 74).

6.4 Ostatní svátky

Přerušování jednotvárného chodu života přinášely i rodinné události – narození, úmrtí či svatba (Úlehlová-Tilschová 2011, s. 266).

6.4.1 Narození – křtiny

Obvykle se křtiny konaly první den po narození dítěte, aby nezemřelo nekřtěné, protože pak by se nedostalo do království božího. Nejdéle se ke křtinám chodilo třetí den po narození dítěte. Bylo zvykem vzít s sebou ke křtinám kousek chleba, aby dítě nebylo v nouzi a nebylo lakomé (Hruška 1896, s. 239).

Po křtinách následovala bohatá rodinná hostina, na které nesměli chybět ani kmotři a kmotry. Někdy se hostina odbyla již při křtu, v chudších rodinách až při úvodu (to pak při samotných křtinách dostávali hosté jen chléb a pivo), aby matka sama byla schopna hostinu připravit. Ta byla vždy bohatá. Jídelní lístek se lišil, ale chybět nesměla polévka s nudlemi nebo slepice s nudlemi. Na Chodsku se podávalo hovězí maso s bílou křenovou omáčkou s kynutými knedlíky (ty měly být hodně veliké), kaše z prosa (maštěná a sypaná perníkem, Hruška (1896) zmiňuje, že je již možná jakákoliv kaše), omáčka z „prižlíku“ (brzlík) – „zaostřelá omáčka“, černá omáčka na hovězí maso s rozinkami, vařené vepřové maso se švestkovou omáčkou a vepřová, pečeně (vepřová, hovězí nebo telecí). Nechyběly ani listy a šišky (Úlehlová-Tilschová, 2011, s. 267). Na bohatším stole se objevovalo ještě zelí s hovězím masem a „bublínky“-šišky o velikosti vlašského ořechu ve švestkové omáčce. Popíjelo se pivo. Kmotry přinesly šestinedělce mísu pšeničné mouky, na které byla vykládána vejce. Vajec má být alespoň půl kopy (Hruška 1896, s. 239 – 240).

Pokud byli křtiny co do hostiny bohaté, býval úvod chudší. Při takovém se obyčejně jedla jen polévka z mléka, chléb s tvarohem, nebo máslem a tvarohem a spařené maštěné rohlíky sypané perníkem. Pilo se pivo (Hruška 1896, s. 240).

Zajímavé je, že jídelní lístek, jak ho zařídily, se musel při splácení kmotrovské služby přesně dodržet. Každé zanedbání bylo pokládáno za urážku (Hruška 1896, s. 240).

Koláče se pečou jen někde a většinou je dostávají kmotry jako „výsluhu“. Výsluha se klade do mísy, v níž kmotra přinesla šestinedělce mouku s vajíčky, bez ní se nesmí vrátit domů. Jako výsluhu dostávají kmotry kromě koláčů i šišky (Hruška 1896, s. 240).

Do šesti neděl po narození dítěte nosily kmotry šestinedělce hrnce pivní nebo slepičí polévku a caltu. Calta se nesměla při cestě kmotře zlomit, protože by to znamenalo, že dítě zemře. Místo pivní polévky se nosívá i káva a caltu nahrazuje věnec z těsta nebo mastné rohlíky (Hruška 1896, s. 242).

6.4.2 Svatba

Svatby se obvykle odehrávaly před adventem nebo v době masopustu. Masopust vyhovoval hned z několika důvodů. Za prvé v jiné doby roku církev zakazovala jakékoliv veselí. Za druhé se dalo předpokládat, že žena přijde do vysokého stupně těhotenství až po skončení nejtěžších prací na poli. Za třetí čistě z ekonomických důvodů, protože součástí masopustu byla zabijačka, takže si lidé ušetřili práci i peníze (Úlehlová-Tilschová 2011, s. 282).

Ještě před samotnou svatbou posílá nevěsta ženichovi „vandrovní koláč“. Koláč je vykládán různými cukrovými věcmi, například srdcem, koníky, kolébkou a podobně a uprostřed je kytička rozmarýny. Ženich posílá nevěstě na oplátku také koláč (Kellnerová 1892, s. 75).

K příležitosti svatby se pekly koláče. Dále se na stole vyskytovalo hovězí maso s bílou omáčkou, „pryžlík“, černá nebo bílá omáčka s hovězím masem, omáčka z drštek, zelí s uzeným masem a hrách. Objevovala se slepice, která symbolizovala plodnost, nejčastěji v polévce s nudlemi. Dalšími symboly plodnosti, objevující se na svatbě jsou jablka, obilné zrní, nebo hrách, který družba rozsype po podlaze (Úlehlová-Tilschová 2011, s. 283 – 284).

Druhý den po svatbě se koná svatební večeře. Na začátku připíjí nevěsta pivem ženichovi, který si pro ni jde. U stolu sedí zvláště ženy a

zvlášt' muži. Na ženském stole stojí bochník chleba, který se rozděluje mezi diváky. Když si nevěstu přiveze ženich domů, také jí připijí pivem (Kellnerová 1892, s. 513 – 514).

V sobotu po svatbě se opět pečou koláče. Ten den se koná přátelský oběd s ženichovými přáteli (Kellnerová 1892, s. 514).

6.4.3 Úmrtí - pohřeb

Součástí pohřbu bývala bujará hostina, zakončená pitkou. Často se podávala slepice a pečivo, pekly se koláče. Dnes s bohaté hostiny, které lidé dříve strojily k příležitosti pohřbu vytratily. Zůstalo jen jakési pohoštění, které má za úkol jen hosty, kteří se na pohřeb sjedou, občerstvit (Úlehlová-Tilschová 2011, s. 280).

6.5 Svátky po roce 1948

V této kapitole vycházím z údajů, jež jsou zaznamenané v kronice města Domažlice, protože kronika je jedním ze základních pramenů téměř každého výzkumu. Kronikáři často zaznamenávají v kronikách nejen historii a současnost své obce, ale sledují je i v širším kontextu celého regionu nebo kraje. Kronika se tak stává uceleným výchozím podkladem a zdrojem unikátních informací. Kronikáři se sami často pouštějí do etnografického nebo historického výzkumu. Svoji práci zaznamenávají na stránkách kronik. Jsou zde zaznamenány i místní tradice a zvyky (Doušek a kol. 2014. s. 220).

Jak již bylo zmíněno v úvodu, období let 1945 – 1989 považovalo náboženské tradice za nežádoucí. „Po roce 1948 byly církevní svátky nahrazovány akcemi celospolečenského charakteru s ideologickým podtextem“ (Kurcová 2014, s. 5).

„Babičky se křížují. Ti komunisté vyvádějí! Kde to kdy bylo, aby bez dovolení Vatikánu se zrušily svátky, nové zaváděly! Na to odpovídáme: Nemáme již měšťáckou republiku, které se sice říkalo „demokratická“, ale k té demokracii měla daleko. Lidově demokratická

republika pamatuje na potřeby lidu a těm potřebám lidu podřizuje ostatní, ať se to líbí Vatikánu nebo ne. Nikomu po stránce náboženské ČSR neubližuje, u nás se může každý nábožensky vyžít podle libosti, to mu dokonce nová ústava zaručuje plně. Potřebujeme každyčkový pracovní den, proto musel ustoupiti svátek „božího těla“ pracovnímu dnu, průvod je možno konat následující neděli. Podobně svátek Nanebevzetí P. Marie – A co znamenají dva pracovní dni!! Statisíce pracovních hodin! Současně zavedeny dva nové svátky: velikonoční pondělí a svatodušní pondělí, takže pracující mají dva dni za sebou prázdnou, mohou si obstarati své záležitosti, osvěžiti se, vrátiti se s novou chutí do práce.

Bylo a bude mnohé zlé krve, - ale to se nemůžeme ohlížeti, co tomu říkají staré babičky, reakce, která prosí pánaboha, aby se už na tu „komunistickou sodomu“ nedíval, nemůžeme čekat, až co tomu řekne Vatikán, sídlo světové reakce. To jsme říkávali, to jsme slyšeli říkávat a četli jsme to v denním tisku – po prvním převratu, že to a to nejde – co by tomu řekli naši „spojenci“, že se na nás dívá celý svět atd. – Zajíc, který se na útěku stále ohlíží, je snadno lapen honícím psem.“ (Kronika města Domažlic 1948, s. 16 - 17)

Z kronik města Domažlice vyplývá, že svátky církevní byly u kalendáře vytisněny svátky, které měly politický ráz. Průběh oslav byl velice podobný. Většinou se jednalo o referáty, někdy s průvodem, program se dále sestával z různých hudebních, či básnických vystoupení s ideologickým podtextem. Nejvýznamnějším politickým svátkem byl 1. máj, tedy svátek práce, který začínal právě průvodem a končil referáty politických osobností. Dalšími významnými svátky jsou Oslava říjnové revoluce, slavily se významné dny, jako je narození politických osobností (například J. Stalina), jejich úmrtí (Leninův večer), založení Komunistické strany československé, dne Osvobození Sovětskou armádou, Mezinárodní den dětí a mládeže, Mezinárodní den žen, Mezinárodní družstevní den.

Z úryvku z domažlické kroniky je jasně patrné, že tehdejší události kopírují tehdejší ideologické i ekonomicko-hospodářské požadavky státu. Po válce byla naše ekonomika v žalostném stavu. Na prodejních pultech chybělo zboží, které bylo nutno opět vyrobit, potraviny, které se musely vypěstovat. Pro co nejrychlejší obnovu ekonomiky bylo tedy třeba co největší množství pracovních hodin.

Kromě ekonomicko-hospodářských příčin mělo mít rušení církevních svátků za následek odklon od Vatikánu – Západu. Je tedy i důsledkem boje komunismu proti katolické církvi. Rušení svátků podle kroniky unikly Dušičky, Masopust, Vánoce a Velikonoce.

7. TERÉNNÍ VÝZKUM

Základní charakteristikou antropologie je terénní výzkum, během něhož dochází k vytváření a analýze dat (Hirt a kol. 2012, s. 31). Pro tuto kapitolu jsem využila primárních zdrojů dat. Těmi jsou rozhovory s obyvatelstvem historických obcí dolního Chodska.

Na začátku terénního výzkumu je třeba vymezit vzorek zkoumané populace a nadefinovat zkoumanou populaci. Moje zkoumaná populace je geograficky ohraničená. Jsou jí obyvatelé historických obcí dolního Chodska.

Pro sběr dat jsem použila polostrukturované rozhovory. Výhodami polostrukturovaných rozhovorů je to, že je možné zaznamenat i minulost a je možná kontrola sběru dat (Hendl 2008, s. 162). Tyto rozhovory jsem prováděla v pěti obcích dolního Chodska – Draženově, Mrákově, Pocinovicích, Újezdě a Chodské Lhotě.

Na začátku výzkumu jsem oslovila starosty výše zmíněných obcí, kde jsem nakonec výzkum prováděla. Seznámila jsem je se svými cíly a požádala je o kontakty na občany, kteří zde prožili větší část svého života. Ovšem kromě odkazu na kronikáře obce mi jiní lidé zmínění nebyli. Takže jsem se pokusila oslovit konkrétní lidi pomocí sociální sítě,

ale tady mi nikdo neposlal kladnou odpověď. Vypravila jsem se tedy do terénu „naslepo“. Chodila jsem po obcích a oslovovala náhodné kolemjdoucí. Oblast jsem navštěvovala v průběhu ledna 2016.

Celkem jsem mluvila s osmi ženami, které všechny byly starší čtyřicetipěti let. Preferovala jsem v tomto případě ženy, protože si myslím, že kuchyni a jídlo vnímají citlivěji než muži. Všechny tyto ženy pocházejí z okolí Domažlic.

Po seznámení respondentek s projektem jsem se zeptala, jaké svátky se u nich v rodině a obci slaví a následně jsem se zeptala na jídlo, které je s nimi spojeno, zapojila jsem otázku týkající se víry, věku a jména.

Zde uvádím seznam respondentek, se základními údaji o nich:

1. Anna – Anna žije v Pocinovicích, hlásí se ke křesťanství a je jí 61 let.
2. Martina – také žije v Pocinovicích, není křesťankou, je jí 48 let.
3. Marie – žije v Draženově, je křesťankou, je jí 66 let.
4. Hana – žije v Draženově, je křesťankou, je jí 79 let.
5. Ludmila – žije v Újezdu, je křesťankou, je jí 80 let.
7. Jana – žije v Mrákově, je křesťankou, je jí 46 let.
8. Marie – žije v Chodské Lhotě, je křesťankou, je jí 82 let.

Pokusila jsem se získat více respondentů pro sběr dat, ale po seznámení potencionálních respondentů s projektem jsem byla často odmítnuta se slovy „já Vám k tomu nemám, co říct, tady jíme a slavíme, jako všude jinde“, „já už jsem sama, já nic neslavim, nevařim“ nebo „já jsem sice lítej Chod, žiju tady vod narození, ale u nás se toho moc neslaví. Přes svátky jsem většinou v práci“ a podobně.

7.1 Svátky dnes

Největšími svátky jsou pro obyvatele okolí Domažlic i dnes Vánoce, Velikonoce a poutě.

Na Vánoce se peče vánočka a cukroví, kterého by měl být lichý počet druhů. Na štědrovečerní oběd se vaří většinou kuba nebo houbová omáčka s bramborovým knedlíkem, k večeři pak může být polévka z rybích hlav, jako hlavní chod ryba (kapr, pstruh), řízek (kuřecí nebo vepřový) nebo filé a bramborový salát nebo bramborová kaše. K štědrovečerní večeři je zvykem pokládat na stůl o jeden talíř víc než je počet stolovníků, kdyby přišel nějaký host. Starší generace na Štědrý den drží půst, že se nejí vepřové a hovězí maso, ale, jak říká jedna z respondentek „ti mladí už to tak nedrží“. Tři z osmi respondentek zmiňují, že už sami vánoční večeři nechystají, ale chodí na ni ke svým dětem.

Na Velikonoce stále hrají důležitou roli vajíčka. Ty dostávají chlapci jako výslužku za „drkání“. Někde chodí drkat jen chlapci, jinde i děvčata. Dříve jim prý dávali různé sladkosti a peníze, ale děti sladkosti pohazovali po zemi a za peníze si kupovali alkohol, takže se od toho upustilo. Sladkosti a peníze dostanou jen v případě, kdy lidé nemají vajíčka. Od věřících dostanou děti v Draženově výslužku jen, pokud jim poví, co se o Velikonocích stalo a proč chodí drkat. Vajíčka dostanou i chlapci, kteří přijdou za děvčetem na „šupání“. Ti dostávají na přilepšenou i nějakou skleničku kořalky. Peče se nádivka, beránek, mazance. Na Velikonoční pondělí se vaří slavnostnější oběd – řízky s bramborovým salátem nebo nějaké pečené „zvírátko“. Stále se objevuje hra „vyhazování vajec“.

O pouti se pečou koláče. Dříve se dělaly koláče větší než dnes. Tradičně se mazaly tvarohem a poté se dozdobovaly mákem a povidly. Dnes se vynechává mazání tvarohem a rovnou se na těsto nanáší tvaroh, povidla a mák. Je to prý rychlejší. Podává se slavnostní oběd – játrová nebo slepičí polévka, svíčková omáčka, knedlík se zelím, kachna, někde

řízek s bramborovým salátem upeče se ještě nějaká buchta. Podle jedné respondentky z Mrákova se o pouti peklo dříve i cukroví stejné jako na Vánoce. Byla obnovena pouť u Dobré Vody, kam se chodí na mši, která byla dříve zakazována.

Koláče se pečou i o svatbě. K svatebnímu obědu se servíruje „kdo jak chce“, například polévka s játrovými knedlíčky, zelí nebo svíčková omáčka, či panenka s bramborem.

Při křtinách se uvaří polévka z piva. Pivní polévka byla na Chodsku považována za slavnostní jídlo.

Konají se masopusty, staví se májky.

8. DISKUSE

V úvodu práce jsem představila hypotézu, že došlo k redukci počtu svátků díky tomu, že došlo ke snížení počtu obyvatelstva, které se samo označuje za věřící.

V okrese Domažlice se lidé nejvíce přiklánějí k Římskokatolické církvi. V roce 2009 se k Římskokatolické církvi v okrese Domažlice hlásilo 30,1% obyvatel a nedělních bohoslužeb se účastnilo 2,89% obyvatel okresu. V tradičních Chodských vsích se však z celkového počtu obyvatel obce zúčastňovalo až 32% obyvatel nedělních bohoslužeb. Návštěva bohoslužeb se v průběhu roku mění. V zimě a hlavně v období půstu je návštěvnost vyšší, v létě a na podzim slabší. Český lid si v žádném regionu neosvojil povinnost chodit do kostela každou neděli a ve svátek. Je stále větší počet lidí, kteří přijdou na bohoslužbu jen příležitostně a v rámci velkých křesťanských svátků (Oliva 1905, s. 355).

Podle Českého statistického úřadu se v roce 2011 v okrese Domažlice přihlásilo k Římskokatolické církvi jen 10,48% obyvatel.

Je tedy jisté, že ke snížení počtu obyvatel, hlásících se k Římskokatolické církvi došlo, ale jejich úbytek nemusí být ani přes

konkrétní čísla tak vysoký. Příčina nesrovnalostí je v tom, že v otázkách, týkajících se víry docházelo postupně k obměnám. Řada obyvatel mohla vyplnit v dotaznících jiné slovní spojení než „Římskokatolická církev“, ale například katolík, evangelík nebo křesťan, která není možno přesně zařadit.

Nicméně i tak se mi zdají získaná data velice omezená. Po prohlédnutí internetových stránek jednotlivých obcí, kde jsem výzkum prováděla, jsem zjistila, že se zde slaví i další svátky, například Boží Tělo, Dětský den, obchůzky Tří králů a Mikuláše a další, o kterých respondentky nemluvily.

Problém omezenosti dat může být v přílišné obecnosti položených otázek rozhovoru. Snažila jsem se konkrétními otázkami respondenty neovlivňovat v jejich odpovědích. Může být problém i se špatně zvolenými respondenty, kteří se do dění obce příliš neangažují a díky svému věku již nemají potřebu chystat velké hostiny, z důvodu nemoci či osamělosti. Určitě vadily i podmínky, za kterých jsem data získávala. Jistě by bylo lepší si rozhovor předem domluvit, ale na moje žádosti o spolupráci bohužel nikdo nebral zřetel.

9. ZÁVĚR

Vidíme, že došlo k výraznému snížení počtu tradic. Ačkoliv je i dnes dolní Chodsko silně religiózní, došlo k utlumení církevních svátků.

Z tradičních vánočních jídel se dochovaly vánočky, kuba a houbová omáčka, které jsou však místo navečer podávány k obědu, a ryba o štědrovečerní večeři. Na Velikonoce se zachovaly beránci, mazance a vejčeka, o pouti se stále pečou koláče, stejně jako při svatbě, ale i ty jsou oproti minulosti menší a změnil se způsob jejich úpravy.

Za slavnostní jídlo se dnes považuje převážně svíčková omáčka, řízek s bramborovým salátem, pečeně a zelí. Tato jídla můžeme označit

za univerzální slavnostní pokrmy, které se hodí pro každou sváteční příležitost.

Za hlavní přínos této práce považuji to, že se jako první zabývá stravou o svátcích na dolním Chodsku. V práci jsou seskládány informace, týkající se svátečního jídla, z různých zdrojů, které mohou posloužit pro další výzkum, například v rámci Diplomové práce v navazujícím magisterském studiu, kde bude kladen větší důraz na terénní výzkum.

10. LITERATURA

BERANOVÁ, Magdalena. *Jídlo a pití v pravěku a ve středověku*. 2. vyd. Praha: Academia, 2011, 512 s. ISBN 978-80-200-1991-2.

DOUŠEK, Roman, a kol. *Archivní prameny v etnologickém výzkumu I.* 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2014, 273 s. ISBN 978-80-210-6862-9.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 2. vyd. Praha: Portál, 2008, 407 s. ISBN 978-80-7367-485-4.

HIRT, Tomáš. a kol. *Vybrané kapitoly z aplikované sociální antropologie*. 1. vydání. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2012, 330 s. ISBN 978-80-261-0122-2.

HIRSCH, Alan. *Řekni mi, co jíš... (a já ti povím, jaký jsi)*. 1. vyd. Praha: Ikar, 2003, 294 s. ISBN 80-249-0191-9.

KUPILÍK, Václav. *Slavná Chodská tradice*. Praha: Sdružení rodáků a přátel Chodska a Pošumaví – Psohlavci, 2011, 40 s. ISBN 978-80-904937-1-1.

KURCOVÁ, Jitka. *Neobyčejné obyčeje Chodska: zvyky a obřady na Chodsku v průběhu kalendářního roku zahrnující období od 40. let 19. století do současnosti*. Kolinec: AgAkcent, 2014, 79 s. ISBN 978-80-87018-30-9.

LENDEROVÁ, Marie, JIRÁNEK, Tomáš, MACKOVÁ, Marie. *Z dějin české každodennosti. Život v 19. století*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2009, 430 s. ISBN 978-80-246-1683-4.

POSPĚCHOVÁ, Petra. *Regionální kuchařka: všechny chutě Čech, Moravy a Slezska*. Vyd. 1. Praha: SmartPress, 2013, 280 s. ISBN 978-80-87049-65-5.

ÚLEHLOVÁ-TILSCHOVÁ, Marie. *Česká strava lidová*. 1. vyd. Praha: Triton, 2011, 444 s. ISBN 978-80-7387-421-6.

VONDRUŠKOVÁ, Alena. *Český lidový a církevní rok*. 1. vyd. Brno: MOBA, 2015, 304 s. ISBN 978-80-243-6761-3.

Seznam elektronických zdrojů

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Náboženská víra obyvatel podle výsledků sčítání lidu* [online]. Praha, 27. 2. 2014. [cit. 20. 4. 2016]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20551795/17022014.pdf/c533e33c-79c4-4a1b-8494-e45e41c5da18?version=1.0>

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Obyvatelstvo podle víry v okresech* [online]. Praha, 26. 3. 2011. [cit. 20. 4. 2016]. Dostupné z: https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt&str=&evo=&sp=N&nuid=&zs=&skupId=&nahled=N&filtr=G~F_M~F_Z~F_R~F_P~S~_null_null_&pvokc=&verze=1&katalog=all&zo=N&pvoch=&pvo=SLD9100PU-OK&vyhltext=&udIdent=&z=T

FOX, Robin. *Food and Eating: An Anthropological Perspective* [online]. Nedatováno. [cit. 20. 4. 2016]. Dostupné z: <http://www.sirc.org/publik/foxfood.pdf>

HRUŠKA, Jan František. „Křtiny Dou!” [online]. *Český lid*. Praha: F. Šimáček, 1896, roč. 5, s. 237 – 242. [cit. 20. 4. 2016]. Dostupné z: <http://www.nul.k.cz/ek-obsah/ceskylid/html/knihy/ceskylid05/index.htm>

HRUŠKA, Jan František. Obrázky a zkazky z Chodska: II. Z historie kávy na Chodsku [online]. *Český lid*. Praha: F. Šimáček, 1905, roč. 14, s. 363 – 366. [cit. 20. 4. 2016]. Dostupné z: <http://www.nulk.cz/ek-obsah/ceskylid/html/knihy/ceskylid14/index.htm>

KELLNEROVÁ, Anna. Staré zvyky z mého mládí v okolí Domažlic [online]. *Český lid*. Praha: F. Šimáček, 1892, roč. 1, s. 73 – 76, s. 512 - 515. [cit. 20. 4. 2016]. Dostupné z: <http://www.nulk.cz/ek-obsah/ceskylid/html/knihy/ceskylid01/index.htm>

Kronika města Domažlic 1948 [online]. č. fondu: 102. zn. fondu: MěNV Domažlice. původce fondu: Místní národní výbor Domažlice. inv. č. 255. sign. K182. [cit. 20. 4. 2016]. Dostupné z: <http://www.portafonium.eu/chronicle/soap-do/00102-mesto-domazlice-1948>

Kolektiv autorů. O masopustě: Ze sbírek zaslaných „Českému lidu“ [online]. *Český lid*. Praha: F. Šimáček, 1893, roč. 2, s. 65 – 75. [cit. 20. 4. 2016]. Dostupné z: <http://www.nulk.cz/ek-obsah/ceskylid/html/knihy/ceskylid02/index.htm>

Kolektiv autorů. Velikonoce: Ze sbírek zaslaných Českému lidu [online]. *Český lid*. Praha: F. Šimáček, 1893, roč. 2, s. 598 – 612. [cit. 20. 4. 2016]. Dostupné z: <http://www.nulk.cz/ek-obsah/ceskylid/html/knihy/ceskylid02/index.htm>

MALINA, Jaroslav, a kol. *Antropologický slovník (s přihlédnutím k dějinám literatury umění) aneb co by mohl o člověku vědet každý člověk* [online]. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2009, 4738s. ISBN 978-80-7204-560-0. [cit. 20. 4. 2016]. Dostupné z: http://is.muni.cz/do/1431/UAntrBiol/el/antropos/pdf/antropologicky_slovník.pdf

MINTZ, Sydney W., DU BOIS, Christine M. The Anthropology of Food and Eating [online]. *Annual Review of Anthropology*. 2002, vol. 31, a. 99 – 119. [cit. 20. 4. 2016]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/4132873>

OLIVA, Jan. Nábožnost našich venkovanů: I. Nábožnost [online]. *Český lid*. Praha: F. Šimáček, 1905, roč. 14, s. 353 – 259. [cit. 20. 4. 2016]. Dostupné z: <http://www.nulk.cz/ek-obsah/ceskylid/html/knihy/ceskylid14/index.htm>

Autor neveden. [online]. *Vikariát domažlický*. Nedatováno. [cit. 20. 4. 2016]. Dostupné z: <http://www.bip.cz/dieceze/vikariaty/vikariat-domazlicky/>

Internetové stránky jednotlivých obcí

<http://www.drazenov.cz/titulni-strana/>

<http://www.chodskalhota.cz/>

<http://www.chodskyujezd.eu/index.asp>

<http://www.mrakov.cz/>

<http://www.pocinovice.cz/>

RESUMÉ

Bakalářská práce se věnuje stravě dolních Chodů při svátečních příležitostech. Práce je rozdělena do několika částí. První část se zabývá jídlem a antropologií jídla. Ve druhé části je popis stravy při svátcích na Chodsku. Ve třetí části je předběžné zjištění toho, jak dolní Chodové slaví svátky ve spojitosti s jídlem dnes.

SUMMARY

The Bachelor thesis deal with diet of lower Chod area residents during feast occasions. This work is dividend into three parts. The first part is about food and antropology of food. In the second part we can find description of diet during feast in Chod area. In the third part is preparative research of food and celebration of lower Chod area residents at present.